REKOMENDACIJOS

KOMISIJOS REKOMENDACIJA (ES) 2020/775

2020 m. birželio 5 d.

dėl pagrindinių teisingos kompensacijos elementų ir kitų pagrindinių elementų, įtrauktinų į techninius, teisinius ir finansinius valstybių narių susitarimus dėl pagalbos mechanizmo taikymo pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2019/941 dėl pasirengimo valdyti riziką elektros energijos sektoriuje, kuriuo panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/89/EB, 15 straipsnį

(pranešta dokumentu Nr. C(2020) 3572)

EUROPOS KOMISIJA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo,

atsižvelgdama į 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2019/941 ([1]) dėl pasirengimo valdyti riziką elektros energijos sektoriuje, kuriuo panaikinama Direktyva 2005/89/EB, 15 straipsnio 7 dalį,

kadangi:

(1) Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 194 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad ES energetikos politika turėtų būti siekiama užtikrinti energijos tiekimo saugumą Sąjungoje, laikantis valstybių narių solidarumo principo;

(2) Reglamentu dėl pasirengimo valdyti riziką elektros energijos sektoriuje siekiama prisidėti prie energetikos sąjungos, kurios neatsiejama dalis yra energetinis saugumas, solidarumas, pasitikėjimas ir plataus užmojo klimato politika, tikslų įgyvendinimo;

(3) tame reglamente valstybių narių tarpusavio pagalbos mechanizmas nustatomas kaip priemonė užkirsti kelią elektros energijos sektoriaus krizėms Sąjungoje arba joms valdyti;

(4) priimdamos pagalbos mechanizmui įgyvendinti būtinas priemones valstybės narės, sudarydamos regioninius arba dvišalius susitarimus, turi susitarti dėl įvairių techninių, teisinių ir finansinių aspektų ir aprašyti juos pasirengimo valdyti riziką planuose;

(5) siekdama padėti valstybėms narėms jį įgyvendinti ir pasikonsultavusi su Elektros energijos srities veiklos koordinavimo grupe (ECG) ir Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (ACER), Komisija parengė šias neprivalomas gaires dėl pagrindinių elementų, kurie turėtų būti įtraukti į tokius susitarimus,

PRIĖMĖ ŠIĄ REKOMENDACIJĄ:

1. Valstybės narės turėtų laikytis šios rekomendacijos priede išdėstytų neprivalomų gairių. Šios gairės turėtų padėti valstybėms narėms sudaryti techninius, teisinius bei finansinius susitarimus, reikalingus Reglamento (ES) 2019/941 15 straipsnyje nustatytoms pagalbos pareigoms vykdyti, ir aprašyti juos pasirengimo valdyti riziką planuose, kuriuos jos privalo parengti pagal tą reglamentą.

2. Ši rekomendacija skelbiama *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Priimta Briuselyje 2020 m. birželio 5 d.

Komisijos vardu
Kadri SIMSON
Komisijos narė

([1]) OL L 158, 2019 6 14, p. 1.

PRIEDAS

1. ĮVADAS

Reglamentu (ES) 2019/941 (toliau – reglamentas) praktiškai įgyvendinama solidarumo sąvoka ir nustatomas valstybių narių tarpusavio pagalbos mechanizmas, kuris pradedamas taikyti, kai įvykdomos atitinkamose nuostatose nustatytos sąlygos. Pagalbos mechanizmas taikomas kaip kraštutinė priemonė, kurios imamasi siekiant užkirsti kelią elektros energijos sektoriaus krizėms arba jas valdyti.

1.1. **Pagalbos mechanizmas**

Jei valstybė narė prašo pagalbos, pagal pagalbos mechanizmą kitos valstybės narės, kurios yra sudariusios regioninį susitarimą arba dvišalį susitarimą ([1]), privalo solidariai bendradarbiauti siekdamos užkirsti kelią elektros energijos sektoriaus krizėms ir jas valdyti. Pagalbą, kurią gali suteikti valstybė narė, paprastai riboja:

— didžiausias įmanomas tarpzoninis pralaidumas konkrečiomis krizės sąlygomis,

— elektros energijos kiekis, reikalingas jos pačios viešajam saugumui ir asmenų saugumui užtikrinti ([2]),

— jos pačios elektros energijos tinklo eksploatavimo saugumas.

Įvairūs regioninio ar dvišalio susitarimo, kuriuo nustatomi teisiniai, techniniai bei finansiniai pagalbos aspektai, elementai iš dalies jau aptarti reglamento 15 straipsnyje. Be to, savo regioniniuose ar dvišaliuose susitarimuose valstybės narės turi susitarti dėl visų būtinų elementų ir detalių, kad būtų suteikta tikrumo ir saugumo visiems dalyviams, užtikrinantiems pagalbos mechanizmo veikimą. Tuose susitarimuose nustatytus aspektus reikia aprašyti atitinkamuose pasirengimo valdyti riziką planuose; visų pirma reikia įtraukti ekonominio kompensavimo mechanizmą. Reglamentu ir šiomis gairėmis nederinami visi teisingos kompensacijos tarp valstybių narių aspektai.

Kaip aprašyta reglamento 15 straipsnyje, kompensacijos apimtis yra plati. Ji apima mokėjimus už elektros energiją, kuri tiekiama į pagalbos prašančios valstybės narės teritoriją, ir papildomas išlaidas, pavyzdžiui, susijusias perdavimo išlaidas ir kitas pagrįstas pagalbą teikiančios valstybės narės patirtas išlaidas.

Yra kelios tinkamo pagalbos mechanizmo veikimo sąlygos.

Visų pirma, turėtų būti stengiamasi kuo ilgiau taikyti rinkos priemones. Valstybės narės turi dėti visas pastangas, kad užbaigtų kurti suderintus mechanizmus ar platformas, kurie sudarytų sąlygas savanoriškam reguliavimui apkrova ir dalijimuisi kitais lanksčiais pajėgumais. Potencialiai pagalbą teikiančios ir jos prašančios valstybės narės yra suinteresuotos išvengti padėties, kai ne rinkos priemones, įskaitant priverstinį tiekimo apribojimą vartotojams, reikia pradėti taikyti anksčiau. Tai taip pat atitinka reglamente nustatytą bendrąjį principą, kad rinkai turėtų būti suteikta didžiausia veiksmų laisvė spręsti elektros energijos tiekimo problemas.

Antra, turėtų būti leidžiama keisti didmenines kainas pagal rinkos taisykles, net ir elektros energijos sektoriaus krizės atveju, jei veikiančios elektros energijos rinkos dar labiau neapsunkina elektros energijos sektoriaus krizės. Iš tiesų, gerai parengtų rinkos taisyklių neatitinkantys kainos siūlymo apribojimai ir numanomos ar aiškios viršutinės kainų ribos ([3]) neleidžia kainų signalams atspindėti papildomos elektros energijos poreikio ir taip užkertamas kelias elektros energijos srautams į ten, kur jos reikia. Tai reiškia, kad rinkos kainos turėtų būti kuo ilgiau iki krizės pagrįstos pasiūla ir paklausa, o atsiskaitymo už disbalansą kainos po krizės turėtų atspindėti vartotojų patirtas išlaidas, susijusias su bet kokiu teikimo nutraukimu. Taip balansavimo taisyklėse užkertamas kelias numanomoms viršutinėms kainų riboms, kurios neskatina investuoti į lanksčius ir patikimus pajėgumus, galinčius padėti išvengti elektros energijos sektoriaus krizių.

([1]) Pagal reglamento 12 straipsnio 1 dalį dėl regioninių priemonių turėtų susitarti atitinkamo regiono valstybės narės, turinčios techninių pajėgumų teikti viena kitai pagalbą pagal 15 straipsnį. Tuo tikslu valstybės narės regione taip pat gali suformuoti pogrupius ir dvišaliu ar daugiašaliu pagrindu susitarti dėl regioninių priemonių. Be to, dėl dvišalių priemonių turėtų susitarti valstybės narės, kurios yra tiesiogiai tarpusavyje sujungtos, bet nepriklauso tam pačiam regionui.

([2]) Galutinis pagalbos mechanizmo tikslas – užtikrinti viešąjį saugumą ir asmenų saugumą, kaip nustatyta reglamento 15 straipsnio 2 dalyje.

([3]) Taisyklės, susijusios su viršutinėmis kainų ribomis ir techninėmis kainos siūlymo ribomis, yra nustatytos 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2019/943 dėl elektros energijos vidaus rinkos (OL L 158, 2019 6 14, p. 54) 10 straipsnyje.

Trečia, net ir kilus elektros energijos sektoriaus krizei turėtų būti ir toliau, kiek tai techniškai ir saugiai įmanoma, užtikrinama tarpvalstybinė prieiga prie infrastruktūros pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2019/943 ([4]). Priklausomai nuo kiekvienos valstybės narės techninių apribojimų, susitarimais turėtų būti užtikrinta, kad tarpzoninis pralaidumas ir paklausos valdymo priemonės, prireikus būtų visiškai pasiekiami kaimyninių šalių rinkos dalyviams. Taip tiekimo sunkumų patiriančioje valstybėje narėje bus atitolinta būtinybė apriboti tiekimą vartotojams.

Ketvirta, valstybės narės skatinamos bendradarbiauti visuose elektros energijos sektoriaus krizės etapuose. Veiksmingas bendradarbiavimas ankstyvaisiais etapais galėtų užkirsti kelią elektros energijos sektoriaus krizei ar jos eskalavimui ir sušvelninti jos padarinius.

Pagalbos prašanti valstybė narė pagalbos mechanizmą gali aktyvuoti tik kraštutiniu atveju, jei išnaudotos visos rinkos teikiamos galimybės arba jei akivaizdu, kad vien rinkos priemonių nepakanka užkirsti kelią tolesniam elektros energijos tiekimo padėties blogėjimui, ypač kai rinka negali pateikti viešajam saugumui ir asmenų saugumui užtikrinti reikalingos elektros energijos. Be to, turi būti išnaudotos pagalbos prašančios valstybės narės pasirengimo valdyti riziką plane numatytos nacionalinės priemonės.

1.2. **Teisinis pagrindas**

Reglamento 15 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad Komisija, pasikonsultavusi su ECG ir ACER, turi pateikti neprivalomas gaires dėl pagrindinių 3–6 dalyse nurodytos teisingos kompensacijos elementų ir kitų pagrindinių 3 dalyje nurodytų techninių, teisinių ir finansinių sąlygų elementų, taip pat 2 dalyje nurodytų bendrųjų savitarpio pagalbos principų.

1.3. **Gairių taikymo sritis**

Reglamento 12 ir 15 straipsniuose nurodyti keli pagalbos mechanizmo elementai ir aspektai, dėl kurių reikia susitarti ir kuriuos reikia įtraukti į regioninius ir dvišalius susitarimus. Tačiau reglamentu valstybėms narėms suteikiama didelė veiksmų laisvė tariantis dėl tokių suderintų priemonių turinio, taigi ir dėl jų siūlomos pagalbos turinio. Nuspręsti ir susitarti dėl tokių suderintų priemonių, visų pirma dėl joms įgyvendinti būtinų techninių, teisinių ir finansinių susitarimų, paliekama pačioms valstybėms narėms.

Norint pateikti naudingų gairių dėl šių ir bet kokių kitų elementų, kurie galėtų būti įtraukti į tokius susitarimus, pirmiausia reikia geriau suprasti padėtį, kuriai susidarius galėtų būti prašoma pagalbos, ir kokiomis pastangomis bei vadovaujantis kokiais pagrindiniais principais tokios padėties būtų galima išvis išvengti. Šiose neprivalomose gairėse nepateikiamas ir negali būti pateiktas išsamus ir privalomas sąrašas, kuris tiktų visoms valstybėms narėms, nes joms turi būti palikta laisvė pasirinkti sprendimus, geriausiai atitinkančius jų pajėgumus, esamas sistemas, padėtį ir prioritetus. Vietoj to, jose rekomenduojama naudoti būtinų ir pasirinktinų elementų rinkinį ir aprašomi galimi tam tikrų pagalbos priemonių taikymo būdai.

Valstybėms narėms siūloma, kai tik įmanoma, rengiant suderintas priemones remtis esamomis nacionalinėmis sistemomis ir procedūromis ir prireikus jas pritaikyti pagalbos teikimo tikslams. Tai gali apimti esamų platformų ar mechanizmų naudojimą poreikio valdymo priemonėms arba esamų vartotojų kompensavimo mechanizmų naudojimą.

2. TEISINIAI, TECHNINIAI IR FINANSINIAI SUSITARIMAI

2.1. **Teisiniai susitarimai**

Teisinių susitarimų tikslas – suteikti teisinį tikrumą visiems, teikiantiems ar gaunantiems elektros energiją kilus elektros energijos sektoriaus krizei. Pagalbos mechanizmą taikančioms valstybėms narėms patariama nustatyti aiškius, skaidrius ir veiksmingus teisinius susitarimus, kad suinteresuotieji subjektai žinotų tarpvalstybinės pagalbos teikimo taisykles ir procedūras.

([4]) OL L 158, 2019 6 14, p. 54.

Reglamento 12 straipsnyje reikalaujama, kad į pasirengimo valdyti riziką planus būtų įtrauktos regioninės ir, jei taikytina, dvišalės priemonės, siekiant užtikrinti, kad būtų tinkamai užkirstas kelias tarpvalstybinį poveikį turinčioms elektros energijos sektoriaus krizėms arba kad jos būtų tinkamai valdomos. Sudarydamos teisinius susitarimus, valstybės narės gali apsvarstyti ir galimybę regione ([5]) sukurti pogrupius, apimančius tas valstybes nares, kurios yra techniškai pajėgios viena kitai teikti pagalbą. Taip yra todėl, kad ne visi didesnio regiono nariai krizės metu būtinai galės tiekti elektros energiją kitai valstybei narei. Todėl regioninių susitarimų dėl konkrečių tarpvalstybinių priemonių nebūtina sudaryti su visomis regiono valstybėmis narėmis, o tik su tomis, kurios turi techninių pajėgumų teikti pagalbą. Dėl dvišalių priemonių turėtų susitarti valstybės narės, kurios yra tiesiogiai sujungtos, bet nepriklauso tam pačiam regionui.

Gali būti ypatingų atvejų, kai valstybė narė nėra tiesiogiai sujungta su jokia kita valstybe nare. Užbaigus šiuo metu vykdomus elektros jungčių infrastruktūros projektus, tai gali pasikeisti. Jei elektros jungtys pradės veikti po to, kai bus priimti pasirengimo valdyti riziką planai, atitinkamos valstybės narės turės kuo greičiau sudaryti reglamento 15 straipsnyje nurodytus teisinius, finansinius ir techninius susitarimus ir atnaujinti savo pasirengimo valdyti riziką planus, kad į juos būtų atsižvelgta.

2.1.1. *Susijusios valstybės narės*

Pagalbos mechanizmas aktualus šioms valstybėms narėms:

— pagalbos paprašiusiai valstybei narei ir

— visoms valstybėms narėms, kurios yra techniškai pajėgios teikti pagalbą tame pačiame regione (pagal regioninį susitarimą), ir valstybėms narėms, sudariusioms dvišalius susitarimus (kurios yra sujungtos su pagalbos prašančia valstybe nare, bet nepriklauso tam pačiam regionui).

Jei pagalbos prašanti valstybė narė yra sudariusi regioninį susitarimą ir (arba) dvišalį susitarimą, ji turėtų pranešti apie tai, kad jai reikia pagalbos, visoms tokią pagalbą galinčioms suteikti valstybėms narėms.

2.1.2. *Pagalbos prašymas*

Kadangi į elektros energijos sektoriaus krizes turi būti reaguojama greitai, pagalbos prašymas turėtų būti trumpas, standartizuotas ir jame turėtų būti nurodytas minimalus būtinos informacijos kiekis. Geriausia būtų, jei regioninį ar dvišalį susitarimą sudarančios valstybės narės susitartų dėl prašymo šablono ir pridėtų jį prie susitarimo kaip priedą. Tam, kad į pagalbos prašymą būtų galima reaguoti veiksmingai, tikriausiai reikėtų pateikti bent tokią informaciją:

— pagalbos prašančios valstybės narės pavadinimą, įskaitant atsakingą subjektą ir kontaktinį asmenį ar asmenis,

— perdavimo sistemos operatoriaus (PSO) ir paskirtojo elektros energijos rinkos operatoriaus (PEERO) pavadinimą ir atsakingą kontaktinį asmenį ar asmenis,

— numatomą elektros energijos ir galios deficitą (išmatuotą bendrai sutartu vienetu) ir numatomą šio trūkumo trukmę,

— pagalbos prašančios valstybės narės nurodytą pageidaujamą elektros jungtį arba, kai tinka, pristatymo vietas (pvz., mobiliųjų generatorių atveju),

— kai kurių konkrečių sutartų techninių priemonių (prašymo atnaujinti uždarytų elektrinių eksploatavimą, mobiliųjų generatorių perdavimo, strateginių rezervų aktyvavimo ir t. t.) atveju – prašymą nurodyti pirmo galimo pristatymo laiką ir numatomą tiekimo trukmę (nurodant numatomą laikotarpį, per kurį pagalbą teikianti valstybė narė teiks pagalbą),

— nuorodą į pagalbos prašančios valstybės narės įsipareigojimą sumokėti kompensaciją už pagalbą.

2.1.3. *Elektros energijos vartotojai, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo dėl priežasčių, susijusių su viešuoju saugumu ir asmenų saugumu*

Reglamento 11 straipsnyje nurodyta, kurios nacionalinės priemonės, kuriomis siekiama užkirsti kelią elektros energijos sektoriaus krizei, jai pasirengti ir ją sušvelninti, turėtų būti įtrauktos į pasirengimo valdyti riziką planus. 1 dalies h punktu valstybėms narėms leidžiama nurodyti, atsižvelgiant į viešąjį saugumą ir asmenų saugumą, kurių kategorijų elektros energijos vartotojai, vadovaujantis nacionaline teise, turi teisę būti specialiai saugomi

([5]) Reglamente regionas apibrėžiamas kaip valstybių narių, kurių perdavimo sistemos operatoriai naudojasi tuo pačiu regioniniu koordinavimo centru, kaip apibrėžta Elektros energijos reglamento 36 straipsnyje, grupė.

nuo atjungimo, ir pagrįsti tokios apsaugos poreikį. Viešasis saugumas ir asmenų saugumas yra susiję su plačiosios visuomenės gerove ir apsauga, taip pat su prevencija ir apsauga nuo pavojų, kurie gali kilti vartotojams, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo.

Siekdamos užtikrinti viešąjį saugumą ir asmenų saugumą, valstybės narės turėtų nustatyti specialias priemones, kuriomis būtų užtikrintas elektros energijos tiekimo tęstinumas, atsižvelgiant į:

— būtiniausius nacionalinius, regioninius ar vietos poreikius,

— visuomenės sveikatos ir saugos klausimus,

— galimybę, kad bus padaryta labai didelė žala, arba didelę riziką, kad kils svarbių saugos problemų (pavyzdžiui, dėl pavojaus aplinkai),

— galimą riziką, kad kils grėsmė saugumui,

— technines selektyvaus atjungimo galimybes.

Pagal reglamentą valstybės narės gali nacionalinėje teisėje nustatyti, kurių kategorijų elektros energijos vartotojai turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo. Apibrėždamos šias kategorijas, valstybės narės turėtų atsižvelgti į krizės trukmę ir mastą, nes jie gali turėti įtakos elektros energijos vartotojų, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, sąrašui. Jei krizė trunka ilgiau nei tam tikrą laiką arba viršija tam tikrą mastą, ji gali kelti pavojų didesnės gyventojų dalies gyvybei, saugumui ar sveikatai. Bet kuriuo atveju pasirengimo valdyti riziką planuose turėtų būti aiškiai apibrėžtas elektros energijos vartotojų, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, sąrašas, įskaitant vartotojų, kurie gali būti įtraukti tik didelės ir ilgalaikės krizės atveju, kategoriją. Sąrašas turi atitikti nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis nustatytus rizikos scenarijus, įtrauktus į pasirengimo valdyti riziką planus, ir jų numatomą poveikį.

Elektros energijos vartotojų, kurie galėtų turėti teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, pavyzdžiai:

— Energetikos sektorius:

  — Elektros energijos subsektorius: pačiai elektros energijos sistemai taikomi būtiniausi reikalavimai, visų pirma, užtikrinti energijos gamybos pajėgumą ir branduolinę saugą, ir siuntimo centrai.

  — Dujų subsektorius: ypatingos svarbos dujų sistemos įrenginiai, skirti dujų įrenginių saugai užtikrinti, ir siuntimo centrai.

  — Naftos perdirbimo įmonės ir gyvybiškai svarbios naftos pumpavimo stotys, siekiant užtikrinti įrenginių saugą.

— Transporto sektorius:

  — Oro transportas: pagrindiniai oro uostai ir susiję kontrolės įrenginiai.

  — Geležinkelių transportas: svarbi geležinkelių eksploatavimo veikla, jei ji priklauso nuo bendro elektros energijos tiekimo.

  — Kelių transportas: eismo valdymo kontrolės sistemos ir šviesoforai.

  — Jūrų transportas: pagrindiniai uostai ir dokai bei susiję kontrolės įrenginiai.

— Sveikatos sektorius: sveikatos priežiūros įstaigos, įskaitant ligonines ir privačias klinikas.

— Vandens tiekimas: pagrindiniai vandens ir nuotekų surinkimo įrenginiai.

— Skaitmeninės ir telekomunikacijų paslaugos, jei yra poreikis, kad jos būtų toliau teikiamos nacionaliniu lygmeniu.

— Saugumas ir sauga:

  — Nacionalinės ir (arba) regioninės svarbos pagalbos tarnybos.

  — Civilinės saugos priemonės.

  — Ginkluotųjų pajėgų bazės, visų pirma tos, kurios dalyvauja vykdant civilinę saugą.

  — Valstybiniai arba privatūs kalėjimai.

— Administracinės patalpos, jei yra poreikis, kad veikla būtų toliau vykdoma nacionaliniu lygmeniu.

— Finansinės paslaugos, jei yra poreikis, kad jos būtų toliau teikiamos nacionaliniu arba ES lygmenimis.

— Gamybos vietos, kuriose vykstantys pramoniniai procesai nėra tvarūs, kai elektros energija gaminama budėjimo režimu, ir kurių atjungimas gali sukelti didelių saugos problemų.

Šalys, kurios elektros energijos vartotojus, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, apibrėžia nacionalinėje teisėje, jų sąrašą turėtų nuolatos atnaujinti ir nurodyti kiekvieno elemento numatomą suvartoti kiekį.

Rekomenduojama užtikrinti, kad elektros energijos vartotojai, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, taip pat būtų įdiegę patikimas veiklos tęstinumo priemones, kuriomis būtų galima užtikrinti pakankamą paslaugų teikimą elektros energijos sektoriaus krizės atveju, o ne vien pasikliauti priemonėmis, numatytomis pasirengimo valdyti riziką planuose.

Elektros energijos sektoriaus krizės atveju visi elektros energijos vartotojai, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, taip pat turėtų kuo labiau sumažinti savo apkrovą. Jei padėtis blogėja ir elektros energijos tiekimo šiems elektros energijos vartotojams sutrikimo rizika yra neišvengiama, pirmenybė turėtų būti teikiama tam, kad būtų užkirstas kelias mirtims ir kuo labiau sumažinta nelaimių, dėl kurių gali žūti žmonės arba būti padaryta didelė žala, rizika.

2.1.4. *Pagalbos teikimo pradžia ir pabaiga*

Reglamento 15 straipsnio 3 dalyje reikalaujama, kad valstybės narės susitartų dėl pagalbą ir pagalbos teikimo sustabdymą lemiančio veiksnio. Tai turi būti daroma laikantis būtinų techninių, teisinių ir finansinių susitarimų.

Reglamento 2 straipsnio 9 dalyje elektros energijos sektoriaus krizė apibrėžiama kaip esama arba neišvengiama padėtis, kai labai trūksta elektros energijos, kaip nustatyta valstybių narių ir apibūdinta pasirengimo valdyti riziką planuose, arba kai neįmanoma tiekti vartotojams elektros energijos. Atitinkamos valstybės narės kompetentingai institucijai paskelbus apie elektros energijos sektoriaus krizę, turėtų būti kuo visapusiškiau įgyvendintos visos sutartos priemonės.

Priežastis prašyti pagalbos turėtų būti apibrėžta atsižvelgiant į bet kokią esamą ar neišvengiamą padėtį, kai numatoma, kad, siekiant išvengti elektros energijos sektoriaus krizės poveikio arba jį sumažinti, reikės imtis ne rinkos priemonių.

Visų pirma, kai elektros energijos vartotojų, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, kategorijos yra nustatytos nacionalinėje teisėje, priežastis prašyti pagalbos turėtų būti apibrėžta atsižvelgiant į esamą ar neišvengiamą padėtį, kai valstybė narė, nepaisant visų nacionalinių rinkos ir ne rinkos priemonių, negali užtikrinti nurodytų kategorijų elektros energijos vartotojų apsaugos nuo atjungimo, kiek tai susiję su viešuoju saugumu ir asmenų saugumu. Valstybėms narėms, kurios nacionalinėje teisėje nenustato elektros energijos vartotojų, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, kategorijų, priežastis prašyti pagalbos turėtų būti apibrėžta atsižvelgiant į esamą ar neišvengiamą padėtį, kai valstybė narė negali tiekti elektros energijos kiekio, reikalingo jos viešajam saugumui ir asmenų saugumui užtikrinti.

Kiekvienam rizikos scenarijui, nustatytam pasirengimo valdyti riziką plane, valstybės narės turėtų nurodyti priežastinį įvykį. Tai gali būti su eksploatavimu susijęs ar nesusijęs įvykis. Su eksploatavimu susiję įvykiai gali būti valdymo praradimas, elektros energijos gamybos ir paklausos pusiausvyros stoka, rezervų trūkumas arba negalėjimas tiekti elektros energijos dėl to, kad pažeistos tam tikros sistemos dalys. Su eksploatavimu nesusiję įvykiai gali būti, pavyzdžiui, išorės grėsmės saugumui.

Rizika, kad pagalbos mechanizmas bus netinkamai naudojamas pateikus nepagrįstą pagalbos prašymą, yra labai maža dėl griežtų sąlygų, kurios turi būti įvykdytos prieš aktyvuojant pagalbos mechanizmą.

Nedarant poveikio tam, dėl ko valstybės narės susitaria atitinkamuose regioniniuose ar dvišaliuose susitarimuose, pareiga teikti pagalbą turėtų nustoti galioti, kai:

— pagalbos paprašiusi valstybė narė informuoja pagalbą teikiančią (-ias) valstybę (-es) narę (-es), kad ji vėl gali tiekti elektros energiją savo elektros energijos vartotojams, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, arba užtikrinti elektros energijos tiekimą, reikalingą viešajam saugumui ir asmenų saugumui užtikrinti,

— pagalbą teikianti valstybė narė nebegali tiekti elektros energijos savo pačios elektros energijos vartotojams, ypač tiems, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, arba nebegali užtikrinti elektros energijos tiekimo, reikalingo viešajam saugumui ir asmenų saugumui užtikrinti, nes pablogėjo jos pačios sistema.

  Taip pat gali būti, kad nepaisant šalyje tebesitęsiančios didelės elektros energijos sektoriaus krizės, valstybė narė, kuri iš pradžių paprašė pagalbos, nusprendžia prašyti sustabdyti pagalbos teikimą, pavyzdžiui, dėl to, kad ji nebeišgali mokėti.

2.1.5. *Vaidmenys ir atsakomybės sritys*

Galutinę atsakomybę už pagalbos mechanizmo taikymą turėtų prisiimti valstybės narės. Visų pirma tai apima sprendimą prašyti pagalbos ir vykdyti bendrą stebėseną, kaip už konkrečias užduotis atsakingi subjektai taiko mechanizmą. Naujų specialių subjektų pagal reglamentą steigti nereikia. Valstybėms narėms rekomenduojama paskirstyti atsakomybę, pageidautina, jau esamiems subjektams arba, esant ypatingoms aplinkybėms, naujiems subjektams, atsižvelgiant į jų organizacinę struktūrą ir krizių valdymo bei reagavimo į ekstremaliąsias situacijas patirtį. Siekdamos sumažinti išlaidas ir visų pirma išvengti pastoviųjų išlaidų, valstybės narės, kai įmanoma, turėtų naudotis jau esamais mechanizmais. Todėl reikėtų vadovautis tokiu pagrindiniu principu – pagalba turi būti teikiama efektyviai ir veiksmingai.

Reglamente numatytos kompetentingos institucijos yra atsakingos už sistemos įgyvendinimą, o užduotys ir pareigos aiškiai priskirtos atitinkamiems subjektams, pavyzdžiui, nacionaliniam krizių koordinatoriui, koordinatoriui arba iš atitinkamų nacionalinių elektros energijos sektoriaus krizės valdytojų, PSO, nacionalinės reguliavimo institucijos ir elektros energijos įmonių sudarytai grupei. Regioninius ir dvišalius susitarimus geriausiai parengti gali kompetentingos institucijos kartu su kitų valstybių narių kompetentingomis institucijomis. Šie susitarimai bus pagalbos teisinis pagrindas, įskaitant kompensacijos mokėjimą ir finansinį atsiskaitymą po pagalbos suteikimo. Valstybės narės ir jų kompetentingos institucijos yra tinkamiausios būti atsakingomis už pagalbos prašymų siuntimą ir gavimą, priemonių koordinavimą ir pranešimą apie atvejus, kai pagalbos prašymas sustabdomas. Finansinė atsakomybė už kompensacijas galiausiai taip pat turėtų tekti valstybėms narėms, kad būtų suteikta pakankamai garantijų, jog teisinga kompensacija bus sumokėta greitai.

Atsižvelgiant į kiekvienos valstybės narės techninius ir teisinius apribojimus, nacionalinės reguliavimo institucijos gali geriausiai vadovauti kompensavimo išlaidų apskaičiavimo procesui arba bent jau jame dalyvauti. Pageidautina, kad PSO būtų atsakingi už reikiamų elektros energijos kiekių skirstymą ekonomiškai efektyviu būdu.

PSO, padedant regioniniams koordinavimo centrams ir regioniniams saugumo koordinatoriams (kol bus įsteigti regioniniai koordinavimo centrai), yra tinkamiausi prisiimti atsakomybę už visų techninių aspektų koordinavimą ir visų būtinų operatyvinių priemonių įgyvendinimą teikiant pagalbą. Už pagalbos teikimą atsakingas valstybės narės subjektas taip pat galėtų būti atsakingas už prašymų sumokėti už elektros energiją ir papildomas išlaidas surinkimą, jų tikrinimą ir perdavimą pagalbą gavusios valstybės narės subjektui. Šiomis aplinkybėmis būtų naudinga taikyti vieno langelio principą. Valstybėms narėms patariama nustatyti ir susitarti, kuris subjektas yra atsakingas už prašymų sumokėti kompensaciją už apribojimą surinkimą ir perdavimą.

Valstybių narių sudarytuose regioniniuose ir dvišaliuose susitarimuose įrašius nuostatą dėl tarpininko abi šalys būtų labiau užtikrintos dėl kompensavimo išlaidų apmokėjimo ir apskaičiavimo. Tarpininkas padėtų išspręsti visus nesutarimus dėl išmokėtinos kompensacijos sumos.

2.1.6. *Regioninio ir dvišalio susitarimo teisinė forma*

Aiškiai nustatyto reikalavimo dėl regioninių ir dvišalių susitarimų teisinės formos nėra. Valstybės narės gali pasirinkti tinkamiausią teisinę formą, kuri leistų nustatyti jų tarpusavio teises ir pareigas, kurios atsirastų pradėjus taikyti pagalbos mechanizmą. Teisė prašyti pagalbos ir pareiga ją suteikti yra nustatytos reglamento 14 ir 15 straipsniuose. Regioniniais ir dvišaliais susitarimais bus apibrėžta, kaip turi būti naudojamasi šiomis Sąjungos teisėje nustatytomis teisėmis ir kaip turi būti vykdomos šios Sąjungos teisėje nustatytos pareigos. Susitarimai turėtų būti veiklos, o ne politinio pobūdžio. Priklausomai nuo kiekvienos valstybės narės nacionalinės teisės reikalavimų, įgyvendinimo tikslais gali pakakti, kad atitinkamos institucijos sudarytų privalomą administracinį susitarimą. Jis galėtų apimti galiojančių regioninių arba dvišalių susitarimų nuostatas, PSO tarpusavio sutarčių sąlygas arba specialias elektros energijos tiekimo subjektų licencijų išdavimo sąlygas, su sąlyga, kad jas prižiūrėtų atitinkamos kompetentingos institucijos. Kita vertus, neprivalomos teisinės priemonės, pavyzdžiui, vien susitarimo memorandumo nepakaktų, nes juo dalyviams nenustatomi teisiniai įpareigojimai. Taigi, jei būtų remiamasi vien memorandumo formos susitarimais, nebūtų įvykdyti 15 straipsnyje nustatyti reikalavimai sukurti teisiškai privalomą pagalbos sistemą ir būtų galima aiškinti taip, kad 15 straipsnis įgyvendinamas nepakankamai ([6]).

([6]) Memorandumo formos susitarimus turėtų papildyti nacionalinės privalomos priemonės, kuriomis būtų užtikrinamas susitarimo memorandumo nuostatų taikymas.

2.1.7. *Pagalba, teikiama iki regioninių ir dvišalių susitarimų sudarymo*

Vadovaujantis Reglamento 15 straipsniu, elektros energijos sektoriaus krizės atveju, kai valstybės narės dar nėra susitarusios dėl suderintų priemonių ir techninių, teisinių ir finansinių susitarimų, jos turėtų susitarti dėl *ad hoc* priemonių ir susitarimų, be kita ko, dėl teisingos kompensacijos. Jei valstybė narė prašo pagalbos anksčiau nei buvo sudaryti tokie susitarimai, ji turėtų įsipareigoti sumokėti teisingą kompensaciją prieš gaudama pagalbą.

2.1.8. *Konfidencialios informacijos tvarkymas*

Visas procedūras, kuriose dalyvauja valstybės narės ar reglamente nurodytos jų institucijos, jos turi įgyvendinti laikydamosi taikomų taisyklių, įskaitant nacionalines taisykles, susijusias su konfidencialios informacijos ir procesų tvarkymu. Jei dėl to negalima atskleisti informacijos, be kita ko, jei taip numatyta pasirengimo valdyti riziką planuose, atitinkama valstybė narė arba institucija gali pateikti nekonfidencialią jos santrauką arba privalo tai padaryti paprašyta.

Komisija, ACER, ECG, ENTSO-E, valstybės narės, kompetentingos institucijos, nacionalinės reguliavimo institucijos ir kitos atitinkamos įstaigos, subjektai ar asmenys, gaunantys konfidencialią informaciją pagal šį reglamentą, turėtų užtikrinti, kad bus išlaikytas neskelbtinos informacijos konfidencialumas.

2.2. **Techniniai susitarimai**

Techninių susitarimų tikslas – aprašyti visas būtinas technines nuostatas ir sąlygas, kuriomis pagalbos mechanizmas galėtų praktiškai veikti. Tam reikėtų iš anksto privalomai dalytis informacija apie atitinkamos elektros energijos infrastruktūros technines galimybes ir apribojimus, taip pat apie didžiausią teorinį elektros energijos, kurią galima skirti kaip pagalbą, kiekį, taip pat įvertinti techninius apribojimus, dėl kurių pagalbą būtų sunku teikti. Jei esama techninių ar kitokių apribojimų, valstybės narės raginamos nustatyti abipusiai priimtinus sprendimus, kurie būtų taikomi siekiant užtikrinti būtiną tarpzoninį pralaidumą, jei būtų pradėtas taikyti pagalbos mechanizmas, ir dėl jų susitarti.

Priklausomai nuo techninių apribojimų kiekvienoje valstybėje narėje, PSO, padedami regioninio koordinavimo centro, yra tinkamiausi prisiimti atsakomybę už visų techninių aspektų koordinavimą ir visų būtinų operatyvinių priemonių įgyvendinimą, remdamiesi savo žiniomis apie elektros energijos sistemas ir esamas tarpvalstybinio bendradarbiavimo schemas, taikytinas ekstremaliosios situacijos atveju ([7]). Šios esamos bendradarbiavimo struktūros, susitarimai ir patirtis turėtų būti pagalbos pagrindas. Bet kuriuo atveju reikėtų nurodyti aiškią visa apimančią sistemą (jei jau yra) arba ją sukurti, įskaitant technines sąlygas, kad būtų galima teisiškai užtikrinti galimybę vykdyti būtiną bendradarbiavimą. Pasirengimo valdyti riziką planuose pateiktus techninius duomenis prireikus galima atnaujinti.

2.2.1. *Techniniai sprendimai ir koordinavimas (15 straipsnio 2 dalis)*

Techniniai sprendimai ir susitarimai gali būti sudaryti dėl įvairių konkrečios valstybės narės infrastruktūros dalių. Taip bus galima susidaryti aiškų vaizdą apie teikiamą pagalbą, esamus techninius apribojimus ir geriau įvertinti kiekvienos priemonės įgyvendinimo išlaidas (jei taikytina). Kadangi krizinės situacijos gali labai skirtis, svarbu, kad valstybės narės turėtų galimybę rinktis įvairius variantus ir priemones. Orientacinį ir nebaigtinį techninių sprendimų sąrašą galima aprašyti techniniuose susitarimuose, kad šalys žinotų, kokių veiksmų pagalbos teikimo tikslais gali būti imtasi prieš susidarant ekstremaliajai situacijai ir jai susidarius. Kad pasirengti tokioms situacijoms, gali būti naudinga atlikti pagalbos priemonių modeliavimą.

Sistemos eksploatavimo gairės ([8]) ir avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo tinklo kodeksas ([9]) – išsamus taisyklių sąvadas, reglamentuojantis, kaip perdavimo sistemos operatoriai ir kiti atitinkami suinteresuotieji subjektai turėtų veikti ir bendradarbiauti, kad užtikrintų sistemos saugumą. Juose taip pat suderinti kiekvienoje sinchroninėje zonoje taikytini PSO techniniai standartai ir veiksmų, kurių reikia imtis susidarius ekstremaliosioms situacijoms, protokolai. Šiomis techninėmis taisyklėmis siekiama užtikrinti, kad incidentai elektros energijos sektoriuje būtų veiksmingai šalinami eksploatavimo lygmeniu. Siekdamos spręsti platesnio masto ir didesnio poveikio krizines situacijas elektros energijos sektoriuje, kurioms spręsti vien rinkos ir sistemos eksploatavimo taisyklių

([7]) Pavyzdžiui: Savitarpio pagalbos ekstremaliosios situacijos atveju tarnyba. (MEAS) sutartys tarp PSO.

([8]) 2017 m. rugpjūčio 2 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/1485, kuriuo nustatomos elektros energijos perdavimo sistemos eksploatavimo gairės (OL L 220, 2017 8 25, p. 1).

([9]) 2017 m. lapkričio 24 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/2196 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi elektros sistemos avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo reikalavimai (OL L 312, 2017 11 28, p. 54).

nebepakanka, valstybės narės turėtų susitarti dėl konkrečių PSO atsakomybę užkirsti kelią tokioms situacijoms, joms pasirengti ir jas valdyti peržengiančių priemonių. NET ir šių krizinių situacijų metu turėtų būti laikomasi vidaus rinką reglamentuojančių taisyklių ir sistemos eksploatavimo taisyklių, įtrauktų į sistemos eksploatavimo gaires ir avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo tinklo kodeksą (kuriomis reglamentuojamas sandorių apribojimas, tarpzoninio pralaidumo teikimo pralaidumui paskirstyti ribojimas arba grafikų teikimo ribojimas).

Avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo tinklo kodekse nustatyti PSO vykdomo valdymo, kai sistema yra avarinės, visiško atsijungimo ar atkūrimo būsenos, ir tokių būsenų sistemos eksploatavimo koordinavimo visoje Sąjungoje reikalavimai, įskaitant rinkos veiklos sustabdymo procedūrą, apsaugos planą ir veikimo atkūrimo planą. Sistemos apsaugos planas yra techninių ir organizacinių priemonių, kurių turi būti imamasi, kad gedimo ar trikdžio padariniai nepaplistų perdavimo sistemoje ir taip būtų išvengta didelės aprėpties trikdžio ir visiško atsijungimo būsenos, rinkinys.

Rengiant techninius sprendimus ir susitarimus reikėtų visapusiškai pasinaudoti regioninio bendradarbiavimo teikiamomis galimybėmis. Todėl šie susitarimai turėtų apimti sutartus techninius veiksmus, kurių reikia siekiant užkirsti kelią krizei, taip pat sutartus techninius veiksmus, kurių reikia siekiant sušvelninti krizės padarinius ir išvengti prasidėjusios krizės paaštrėjimo.

Kai kurie techniniai sprendimai yra prevenciniai, t. y. įgyvendinami gerokai iš anksto, kad būtų kuo labiau sumažinta būsimų krizių rizika (pavyzdžiui, sukuriami perskirstymo žiemos laikotarpiu nutikus ekstremaliems įvykiams arba pakeitus planuojamo atjungimo trukmę produktai). Kiti naudojami prieš pat įvykį, t. y. kai yra įrodymų, kad krizė gali įvykti (pasirengimo etape). Galiausiai, dar kiti naudojami sutrikimo metu, siekiant apriboti arba sušvelninti krizės padarinius.

Dėl kiekvieno techninio sprendimo rekomenduojama į pasirengimo valdyti riziką planus įtraukti informaciją apie jo pajėgumą (GWh per savaitę), neatsižvelgiant į tai, ar jis jau buvo patikrintas praktikoje, pradžios laiką nuo sprendimo priėmimo iki jo įsigaliojimo, galimą trukmę, už kiekvieną matavimą atsakingą subjektą, priklausomybę nuo kitų priemonių, šalutinį poveikį ir bet kokias kitas pastabas. Ne rinkos sprendimų atveju, pagal 11 straipsnio 1 dalies g punktą turėtų būti nurodyta, kaip jie atitinka 16 straipsnyje nustatytus reikalavimus.

Paskelbus, kad krizė prasidėjo arba neišvengiamai įvyks, reikės koordinuoti atitinkamų PSO, PEERO, skirstomųjų tinklų operatorių (STO), nacionalinių ekstremaliųjų situacijų koordinatorių, kompetentingų institucijų ir su elektros energijos tiekimu susijusių subjektų veiklą. Jie turėtų pakankamai anksti įsitraukti į diskusijas dėl pagalbos nuostatų ir galbūt jiems turėtų būti pavesta bendradarbiauti vykdant susitarimus dėl pagalbos.

Išimtiniais atvejais, kai tarpzoninis pralaidumas buvo pasiūlytas rinkai, tačiau liko nepanaudotas, teisė juo naudotis turėtų būti suteikta PSO.

2.2.2. *Techninė informacija, pateikiama išankstiniame perspėjime apie krizę ir ją paskelbiant (14 straipsnis) ir vertinimo metodika pagal 15 straipsnio 3 dalį (kuri turėtų būti iš naujo įvertinta remiantis techniniu pajėgumu suteikti pagalbą, kai krizės metu jos prireiks)*

Siekdamos skaidrumo ir remdamosi diskusijomis dėl reikalingos pagalbos, valstybės narės turėtų informuoti kitas valstybes nares, sudariusias su jomis regioninį susitarimą ir bet kokį papildomą dvišalį susitarimą, (t. y. galimas pagalbos teikėjas) apie teorinius didžiausius elektros energijos kiekius, kurių jos gali prašyti, tarpzoninio pralaidumo statusą ir ribas, galimą laikotarpį, per kurį reikės pagalbos, ir pagalbos teikimo priežastį. Nepaisant to, tikslus reikiamas, prašomas ir galimas tiekti elektros energijos kiekis paaiškės tik aktyvavus pagalbos mechanizmą. Apskaičiuojant šį didžiausią teorinį elektros energijos kiekį reikėtų atsižvelgti bent jau į šiuos elementus:

— nurodytą numatomą elektros energijos ir galios deficitą ir numatomą šio trūkumo, atsiradusio dėl to, kad neįmanoma gaminti elektros energijos ir (arba) neturima tarpzoninio pralaidumo, trukmę,

— nurodytą numatomo deficito neapibrėžtumą, susijusį su ribotu kintamos atsinaujinančių išteklių energijos gamybos nuspėjamumu, ribotu faktinės paklausos nuspėjamumu ir galimybe, kad bus neplanuotai atjungti elektros energijos gamybos įrenginiai,

— valstybės narės sistemos specifines savybes: elektros jungčių būklę, jei taikoma (atjungimo atveju), vandens rezervuarų lygį ir numatomą jo raidą, saugojimo pajėgumus, reguliavimo apkrova galimybes, galimybę, kad pritrūks kuro, ir t. t.,

— bet kokias kitas itin svarbias eksploatavimo savybes, kurios gali būti paveiktos dėl krizės (pavyzdžiui, dujų trūkumas gali turėti įtakos tam tikro rajono dažnio reguliavimo pajėgumams arba sumažinti turimus dažnio išlaikymo rezervų ir automatinio dažnio atkūrimo rezervų kiekius).

Tinkamas atsparties taškas galimų elektros energijos kiekių analizei gali būti naujausi sezoninio ir trumpalaikio adekvatumo vertinimai. Siekiant iš naujo įvertinti reikalavimus ir sistemos būklę, minėtoji informacija turėtų būti atnaujinama, kai atsiranda naujos informacijos ir kai krizė faktiškai įvyksta.

2.2.3. *Tinklų eksploatavimo saugumas*

Rizikos scenarijuose gali būti atsižvelgiama į dar ekstremalesnius įvykius, kitus išimtinius ir išskirtinius avarinius atvejus, neįtrauktus į avarinių atvejų sąrašą ([10]), arba į tinklo eksploatavimo saugumo ribų pažeidimus, į kuriuos reikia atsižvelgti. Turėtų būti atliktas konkretus vertinimas, siekiant nustatyti galimas su saugumu nesusijusias situacijas ir galimas veiksmų kryptis.

Susitarimuose gali būti pateikiamas atskirų elektros energijos tinklų, kuriuos reikia techniškai prižiūrėti, kad elektros energijos sistema veiktų saugiai ir patikimai, techninių galimybių ir apribojimų aprašymas. Ši informacija yra svarbi tiek pagalbą teikiančiai, tiek ją gaunančiai valstybei narei.

2.2.4. *Rinkos taisyklių laikymasis*

Pagal reglamento 16 straipsnį priemonės, kurių imtasi siekiant užkirsti kelią elektros energijos sektoriaus krizėms arba joms sušvelninti, turi atitikti elektros energijos vidaus rinką reglamentuojančias taisykles ir sistemos eksploatavimo taisykles. Visų pirma rinkos turėtų išlikti aktyvios, o rinkos priemonės turėtų būti taikomos kuo plačiau, t. y. kainos turėtų atitikti paklausos ir pasiūlos sąlygas, o prieiga prie tarpvalstybinių elektros jungčių turėtų būti užtikrinta standartinėmis sąlygomis. Didelės kainos (stygiaus valandomis) veikiančiose elektros energijos rinkose laikytinos normaliomis, nes jos yra pagrindinė priemonė, galinti paskatinti tiekti papildomą elektros energiją ir patenkinti paklausą tiek trumpuoju, tiek ilguoju laikotarpiu.

Atitinkamai sistemos eksploatavimo gairių turi būti laikomasi, kai sistema yra normaliosios arba pavojaus būsenos, o avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo tinklo kodeksu reikia vadovautis, kai sistema yra avarinės, visiško atsijungimo ar atkūrimo būsenos.

2.2.5. *Ne rinkos priemonių aktyvavimas*

Pagal reglamento 16 straipsnį esant elektros energijos sektoriaus krizei ne rinkos priemonės aktyvuojamos tik

— kraštutiniu atveju, jei išnaudotos visos rinkos teikiamos galimybės arba

— jei akivaizdu, kad vien rinkos priemonių nepakanka, kad būtų užkirstas kelias tolesniam elektros energijos tiekimo padėties blogėjimui.

Be to, ne rinkos priemonės negali nederamai iškraipyti konkurencijos ir trikdyti veiksmingo elektros energijos vidaus rinkos veikimo. Jos turi būti būtinos, proporcingos, nediskriminacinės ir laikinos. Ne rinkos priemonės, kuriomis ribojami elektros energijos srautai tarp valstybių narių, negali viršyti 2.2.5.1 punkte išvardytų priemonių ir gali būti pradėtos tik pagal tame punkte nurodytas taisykles.

Ne rinkos priemonės turėtų būti aktyvuojamos kuo vėliau, atsižvelgiant į naujausią informaciją apie elektros energijos sistemos padėtį (sistemos būklę ir prognozes). Be to, turėtų būti suteikta pakankamai laiko perduoti informaciją valstybėms narėms, PSO, atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams bei PEERO regione ir imtis reikiamų veiksmų. Ne rinkos priemonių trukmė turėtų būti kuo trumpesnė, o atitinkamos jų taikymo valandos turi būti nustatytos iš anksto.

2.2.5.1. Ne rinkos priemonės, kuriomis ribojami elektros energijos srautai tarp valstybių narių

Sandoriai gali būti apribojami šiais atvejais:

a) sumažinant jau paskirstytą tarpzoninį pralaidumą (kaip nurodyta 2016 m. rugsėjo 26 d. Komisijos reglamento (ES) 2016/1719, kuriuo nustatomos prognozuojamo pralaidumo paskirstymo gairės ([11]), 51 straipsnyje ir 2015 m. liepos 24 d. Komisijos reglamento (ES) 2015/1222, kuriuo nustatomos pralaidumo paskirstymo ir perkrovos valdymo gairės ([12]), 72 straipsnyje);

([10]) Avarinių atvejų sąrašai yra sudaromi pagal Reglamento (ES) 2017/1485 (OL L 220, 2017 8 25, p. 1) 33 straipsnį.
([11]) OL L 259, 2016 9 27, p. 42.
([12]) OL L 197, 2015 7 25, p. 24.

b) ribojant tarpzoninio pralaidumo teikimą pralaidumui paskirstyti (kaip nurodyta Reglamento (ES) 2019/943 16 straipsnio 3 dalyje ir 2017 m. lapkričio 24 d. Komisijos reglamento (ES) 2017/2196 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi elektros sistemos avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo reikalavimai, 35 straipsnio 2 dalies a punkte ([13])) arba

c) ribojant grafikų teikimą po kitos paros arba einamosios paros rinkų rezultatų (kaip nurodyta Komisijos reglamento (ES) 2017/1485 ([14]) 111 straipsnio 1 ir 2 dalyse).

Tolesniuose poskirsniuose aprašomos kiekvienam atvejui taikytinos galiojančios taisyklės.

a) Jau paskirstyto tarpzoninio pralaidumo sumažinimas (kaip nurodyta Reglamente (ES) 2016/1719 ir Reglamente (ES) 2015/1222).

Reglamento (ES) 2016/1719, kuriuo nustatomos prognozuojamo pralaidumo paskirstymo gairės, 51 straipsnyje nustatyta, kad visi PSO turi parengti ilgalaikių perdavimo teisių suderintas paskirstymo taisykles. Ilgalaikio tarpzoninio pralaidumo apribojimo taisyklės nustatytos suderintų paskirstymo taisyklių ([15]) 9 antraštinėje dalyje.

Reglamento (ES) 2015/1222, kuriuo nustatomos pralaidumo paskirstymo ir perkrovos valdymo gairės, 72 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad paskirstytą tarpzoninį pralaidumą sumažinti galima tik *force majeure* atveju arba susiklosčius avarinei padėčiai, kai PSO turi veikti operatyviai, o apkrovų perskirstymas ar kompensacinė prekyba yra neįmanomi. Visais atvejais mažinimas turi būti atliekamas koordinuotai, susisiekus su visais tiesiogiai susijusiais PSO. 72 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kaip turi būti kompensuojama už sumažinimą.

b) Tarpzoninio pralaidumo teikimo pralaidumui paskirstyti ribojimas (kaip nurodyta Reglamente (ES) 2019/943 ir Reglamente (ES) 2017/2196)

Tarpzoninio pralaidumo teikimas pralaidumui paskirstyti gali būti apribotas tik tada, kai numatoma, kad perdavimo sistema nebus atkurta iki normaliosios arba pavojaus būsenos.

c) Grafikų teikimo ribojimas (kaip nurodyta Reglamente (ES) 2017/1485)

Apie grafikų ribojimą dėl vietos problemų fiziniame tinkle arba IRT sistemose (priemonėse ir ryšio įrangoje) turėtų būti pranešama kuo greičiau. IRT problemų atveju turėtų būti įdiegti alternatyvūs ryšių kanalai arba atsarginės procedūros, kad būtų sumažintas IRT problemos poveikis. Atsiradus problemai fiziniame tinkle, dėl kurios ribojami grafikai, nacionalinio lygmens pasirengimo valdyti riziką planuose turėtų būti nustatyta jos valdymo procedūra ir kompensavimo tvarka.

2.2.5.2. Rinkos sustabdymas

Reglamento (ES) 2017/2196 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi elektros sistemos avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo reikalavimai, 35 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kokiais atvejais rinkos veikla gali būti sustabdyta.

35 straipsnio 2 dalyje išvardyta, kokių rūšių rinkos veiklą PSO gali sustabdyti. Regione veikiantys PSO turi susitarti dėl sprendimo sustabdyti kiekvieną veiklą ir tokio sprendimo pagrindimo.

Jokiomis regioniniu ar dvišaliu lygmeniu sutartomis kovos su krize priemonėmis arba nacionalinėmis ne rinkos priemonėmis rinkos operacijos neturėtų būti stabdomos dėl kitų priežasčių, nei išvardytos Reglamento (ES) 2017/2196 dėl tinklo kodekso, kuriame nustatomi elektros sistemos avarijų šalinimo ir veikimo atkūrimo reikalavimai, 35 straipsnio 1 dalyje.

2.3. **Finansiniai susitarimai**

Finansiniais susitarimais turėtų būti užtikrinama, kad už elektros energiją, tiekiamą taikant pagalbos mechanizmą, bus sumokėta tinkama kaina. Šie susitarimai gali apimti išlaidų apskaičiavimą, kompensaciją už pagalbą (įskaitant kompensaciją už apribojimą) ir mokėjimo procedūras, kurias atitinkami subjektai turi tarpusavyje nustatyti ir sukurti.

([13]) OL L 312, 2017 11 28, p. 54.
([14]) OL L 220, 2017 8 25, p. 1.
([15]) 2017 m. spalio 2 d. Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros sprendimas Nr. 03/2017 dėl elektros energijos perdavimo sistemos operatorių pasiūlymo dėl ilgalaikių perdavimo teisių suderintų paskirstymo taisyklių.

Finansiniais susitarimais neturėtų būti sukuriama ydingų paskatų, dėl kurių pačių galėtų prireikti prašyti pagalbos. Kompensacija už pagalbą turėtų būti ne didesnė už faktiškai patirtas išlaidas; ji negali tapti pagalbą teikiančio subjekto pelno šaltiniu. Pagalbą gaunanti valstybė narė turėtų nedelsdama sumokėti pagalbą teikiančiai valstybei narei teisingą kainą už gautą elektros energiją. Pastaroji tada nustatys, kaip tvarkytis su šiomis lėšomis ir kaip jos dera su galiojančiomis atsiskaitymo už disbalansą taisyklėmis.

Bet kokia kompensacija, išmokama vartotojams, kuriems susidarius ekstremaliajai situacijai buvo apribotas tiekimas, nepriklausomai nuo to, ar jis įvyko dėl pareigos suteikti tarpvalstybinę pagalbą, ar dėl šalyje susidariusios ekstremaliosios situacijos, turėtų būti tokia, kokia nustatyta nacionalinės teisės aktuose.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta pirmiau, grynai nacionalinių ekstremaliųjų situacijų atveju (t. y. kai pagalbos prašymas nepateiktas) valstybės narės gali išlaikyti esamą nacionalinį mechanizmą (dėl kompensacijos, susijusios su priverstiniu tiekimo apribojimu). Tai suteikia joms laisvės spręsti, ar jos nori mokėti kompensacijas vartotojams, kuriems buvo priverstinai apribotas tiekimas, ar ne. Tačiau jei nacionalinė ekstremalioji situacija išsivysto į tokią, kuriai esant aktyvuojamas tarpvalstybinės pagalbos mechanizmas, vienas iš variantų gali būti paskirstyti pagalbos prašančios valstybės narės ją teikiančiai valstybei narei sumokėtą kompensaciją už pagalbą visoms vartotojų grupėms, kurioms buvo priverstinai apribotas tiekimas, neatsižvelgiant į tai, ar joms tiekimas apribotas prieš aktyvuojant pagalbos mechanizmą, ar po to. Pagal šį variantą būtų laikomasi pagalbą teikiančioje valstybėje narėje sukurtos sistemos, tačiau būtų geriausia, jei ji būtų grindžiama „prarastos apkrovos vertės“ pobūdžio metodu. Kita galimybė – valstybės narės taip pat gali nuspręsti už pagalbą gautą kompensaciją sumokėti į centralizuotai valdomą pagalbos fondą. Tokiu būdu esami nacionaliniai kompensavimo už apribojimą mechanizmai ir toliau priklausytų valstybių narių kompetencijai, o dėl skirtingų valstybių narių taikomų metodų nebūtų skirtingai traktuojamos tos pačios šalies vartotojų grupės, kurioms buvo apribotas tiekimas, kai pagalba teikiama tarpvalstybiniu mastu ir kai kompensacija už pagalbą yra privaloma.

Pagrindiniai kompensacijos už pagalbą elementai yra i) elektros energijos kaina ir ii) papildomos pagalbą teikiančios valstybės narės išlaidos, kuriomis užtikrinama, kad elektros energija pasiektų kitą valstybę narę, remiantis faktiškai patirtomis išlaidomis, kurias galima apmokėti pagal pagalbą teikiančios valstybės narės nacionalinę teisinę sistemą.

Galima taikyti įvairius elektros energijos kainos nustatymo metodus ir dėl jų susitarti susitarimuose. Tačiau svarbu, kad susitarimuose būtų aiškiai nurodytas sutartas metodas ir aplinkybės, kuriomis jis būtų taikomas, ir kad juose būtų nurodyti visi žinomi parametrai, kurie būtų taikomi (pvz., priemoka, jei pasirenkama taikyti paskutinę žinomą prekybos kainą plius priemoką).

2.3.1. *Elektros energijos kaina*

Finansiniuose susitarimuose turėtų būti nurodyta tiekiamos elektros energijos ir (arba) kainos nustatymo metodika, atsižvelgiant į poveikį rinkos operacijoms. Laikytina, kad pastaroja sąlyga siekiama nustatyti kainą arba metodiką, kuri neiškraipytų rinkos ir nesukurtų ydingų paskatų. Elektros energijos kaina, kuria remiantis kompensuojama už pagalbą, nustatoma (rinkos arba kitomis priemonėmis) pagalbą teikiančioje valstybėje narėje.

a) Rinkos kaina

Pagrindinis principas – elektros energijos, tiekiamos pagal pagalbos mechanizmą, kaina neturėtų būti mažesnė už rinkos kainą, nes kitaip atsirastų ydingų paskatų. Jei kaina nefiksuojama ir jai leidžiama dinamiškai kisti pagal elektros energijos paklausą ir pasiūlą, ji gali duoti signalą net ir krizės metu.

Kalbant apie rinkos kainas apskritai, pagrindinis veiksnys yra rinkos integracijos lygis, laikomas baziniu scenarijumi. Jei daroma prielaida, kad elektros energijos vidaus rinka bus visiškai įgyvendinta, įskaitant balansavimo rinkas, referencinę kainą galėtų tiesiogiai teikti bet kuri iš būsimų balansavimo energijos mainams pagal Komisijos reglamentą (ES) 2017/2195 ([16]) dėl elektros energijos balansavimo sukurtų platformų. Referencinės kainos apskaičiavimo metodika būtų reikalinga tik tada, kai balansavimo rinkoje nebebūtų kainos pasiūlymų (tai galėtų reikšti vienalaikę krizę) arba kai dėl rinkos ypatumų (t. y. jei yra tik nacionaliniai balansavimo produktai) pagalbos prašanti valstybė narė negali jų aktyvuoti. Galiausiai, jei balansavimo rinkoje nebebus kainos pasiūlymų (t. y. rinkoje nebebus išteklių), paskutinė turima priemonė yra apkrovos mažinimas. Šiuo atveju elektros energijos kaina turėtų atspindėti tokio apkrovos sumažinimo įgyvendinimo sąnaudas (žr. b punktą).

([16]) 2017 m. lapkričio 23 d. Komisijos reglamentas (ES) 2017/2195, kuriuo nustatomos elektros energijos balansavimo gairės (OL L 312, 2017 11 28, p. 6).

b) Administracinis kainų nustatymas ir (arba) priverstinis tiekimo apribojimas

Jei rinkos kainos nėra, gali reikėti taikyti kitus elektros energijos kainos nustatymo metodus, pvz., paskutinę žinomą balansavimo rinkos kainą arba einamosios paros rinkos kainą, priklausomai nuo to, kuri iš jų yra didesnė. Kita vertus, paskutinės žinomos prekybos elektros energija arba priemonės su priemoka arba be jos kaina taip pat gali būti laikoma atskaitos tašku. Priemoką galima svarstyti siekiant panaikinti skirtumą, jei toks yra, tarp paskutinės žinomos kainos ir vartotojų, kuriems tiekimas apribotas, prarastos apkrovos vertės ([17]).

Siekiant nustatyti kainą vartotojams, kuriems tiekimas pagalbą teikiančioje valstybėje narėje priverstinai ribojamas, galima naudoti prarastos apkrovos vertės skaičiavimą. Ši vertė atspindi tam tikros vartotojų grupės dėl elektros energijos tiekimo apribojimo prarastą naudą. Prarastos apkrovos vertė turėtų būti nustatyta naudojant Reglamento (ES) 2019/943 11 straipsnyje nurodytą metodiką.

Paprastai priimtos vertės taip pat atsispindės pasirengimo valdyti riziką planuose pateikiamoje ribojimo tvarkoje.

Galiausiai, gali būti verta panagrinėti nacionalinės reguliavimo institucijos arba kompetentingos institucijos kainų nustatymo metodiką arba naudoti apytikrę kainą, kaip antai pasirinkimo pirkti sandorių kainą ([18]).

c) Noras mokėti

Gali būti pagrįsta nustatyti didžiausią sumą, kurią kiekviena valstybė narė sutiktų mokėti už elektros energiją susidarius krizinei situacijai. Tikėtina, kad didžiausia vertė būtų elektros energijos vartotojų, kurie konkrečioje valstybėje narėje turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, kategorijų prarastos apkrovos vertė. Jei elektros energijos kaina šią vertę viršytų, prašyti elektros energijos pagal pagalbos mechanizmą neatitiktų valstybės narės interesų. Tačiau šios informacijos nebūtina įtraukti į susitarimus ar nurodyti planuose.

2.3.2. *Kitos išlaidų kategorijos*

Finansiniai susitarimai turėtų apimti visų kitų kategorijų išlaidas, įskaitant susijusias ir pagrįstas iš anksto nustatytų priemonių išlaidas (Reglamento 15 straipsnio 4 dalis), kurias reikės sąžiningai ir nedelsiant atlyginti. Papildomos išlaidos turėtų būti kuo mažesnės ir jas reikia atidžiai tikrinti, siekiant išvengti dvigubo skaičiavimo, nes kai kurie papildomi išlaidų elementai jau gali būti įtraukti apskaičiuojant elektros energijos kainą.

a) Susijusios perdavimo išlaidos

Kompensacija turėtų padengti su perdavimu susijusias išlaidas, susijusias su pajėgumais, reikalingais kaip pagalba teikiamiems kiekiams.

b) Vartotojų, kuriems buvo priverstinai apribotas tiekimas, patirtos žalos atlyginimas (kompensacija už apribojimą)

Kitos išlaidos taip pat gali būti išlaidos, patirtos dėl pareigos sumokėti kompensaciją pagalbą teikiančioje valstybėje narėje, įskaitant žalos atlyginimą vartotojams, kuriems buvo priverstinai apribotas tiekimas. Tokias išlaidas galima įtraukti į kompensuojamas išlaidas, jei nacionalinėje teisinėje sistemoje numatyta, kad privaloma atlyginti žalą vartotojams, kuriems buvo priverstinai apribotas tiekimas, įskaitant kompensaciją už ekonominius nuostolius, o ne tik padengti elektros energijos kainą. Atitinkamą skaičiavimo metodiką reikia įtraukti į susitarimus. Gali būti susitarta faktinę kompensacijos sumą perduoti pagalbą gaunančioje valstybėje narėje kaip pagalbą gautą elektros energiją naudojantiems subjektams.

Tačiau žala, kurią patyrė vartotojai, kuriems buvo priverstinai apribotas tiekimas, gali būti atlyginama tik tuo atveju, jei ji nėra įtraukta į elektros energijos kainą, kurią turi sumokėti pagalbos prašanti valstybė narė. Pagalbos prašanti valstybė narė neturėtų du kartus mokėti kompensacijos už tas pačias išlaidas.

([17]) Yra atvejų, kai priemoka padengiama atlaisvintos elektros energijos draudimo verte.

([18]) Pasirinkimo pirkti sandoriai suteikia pasirinkimo pirkti sandorio pirkėjui teisę, bet ne prievolę ateityje pirkti tam tikrą elektros energijos kiekį fiksuota kaina. Pasirinkimo sandorio pirkėjas moka priemoką už teisę įvykdyti pasirinkimo sandorį. Pasirinkimo sandorius sudaro vykdymo kaina, kainų nustatymo laikotarpis, atsiskaitymo metodika ir priemoka. Pasirinkimo sandoriais prekiaujama biržose arba jie gali būti privatūs dvišaliai ne biržos sandoriai.

c) Teismo proceso išlaidos pagalbą teikiančioje valstybėje narėje

Kitos išlaidos taip pat gali būti susijusios su bet kokių išlaidų, atsiradusių dėl teismo proceso, arbitražo proceso ir ginčų sprendimo, kompensavimu, taip pat su bet kokių susijusių išlaidų, atsiradusių dėl tokių procesų, kuriuose dalyvauja pagalbą teikianti valstybė narė, subjektų, dalyvaujančių teikiant tokią pagalbą, atžvilgiu, kompensavimu (Reglamento 15 straipsnio 4 dalies b punktas). Tačiau tokios išlaidos turėtų būti atlyginamos tik gavus patirtų išlaidų įrodymus.

Tuo atveju, kai bylinėjamasi su valstybe nare ir subjektu, teikiančiu pagalbą, dėl (nepakankamos) kompensacijos iš pagalbą gaunančios valstybės narės, turėtų būti nustatytos apsaugos priemonės pastarajai valstybei narei apsaugoti. Tam tikromis aplinkybėmis atitinkamas subjektas ir valstybė narė, kurioje jis yra įsisteigęs, gali paduoti vienas kitą į teismą, kad gautų didesnę elektros energijos kainą arba kad subjektas gautų didesnę kompensaciją, ir taip veikti pagalbos prašančios valstybės narės, kuri nėra teismo proceso šalis, nenaudai. Tokių aplinkybių reikėtų vengti.

Pirmiau nurodyta situacija skiriasi nuo situacijos, kai pagalbą teikiančios valstybės narės bendrovė pradeda teismo procesą prieš subjektą pagalbą gaunančioje valstybėje narėje dėl elektros energijos kainos arba kompensacijos už apribojimą. Tokiu atveju bylą pralaimėjusi bendrovė arba subjektas privalėtų padengti susijusias išlaidas.

2.3.3. *Teisingos kompensacijos apskaičiavimo metodo nurodymas*

Apskaičiuojant sąžiningą kompensaciją gali būti taikomi šie metodai:

— paprastas visų ankstesniame skirsnyje aprašytų taikytinų elementų sumavimas,

— pinigų laiko vertė: sumokėti reikėtų nedelsiant. Tačiau valstybės narės gali susitarti dėl palūkanų normos, taikytinos kompensacijai praėjus pagrįstam laikotarpiui nuo pagalbos suteikimo ir apskaičiavus ir susitarus dėl tikslios kompensacijos sumos,

— skirtingas valiutas naudojančių valstybių narių susitarimas, kokia valiuta turėtų būti apskaičiuojama ir išmokama kompensacija, įskaitant atitinkamą keitimo kursą.

2.3.4. *Visų susijusių ir pagrįstų išlaidų kompensavimo apskaičiavimas ir įsipareigojimas sumokėti kompensaciją*

Tikėtina, kad tikslią valstybei narei, kuri teikė pagalbą, ir tos valstybės narės subjektams mokėtiną sumą bus galima apskaičiuoti tik praėjus tam tikram laikui po elektros energijos, kurios prašoma pagal pagalbos mechanizmą, tiekimo. Savo regioniniame arba dvišaliame susitarime valstybės narės gali susitarti dėl elektros energijos kainos ir papildomų išlaidų apskaičiavimo metodo bei dėl pagrįsto mokėjimo termino.

Informaciją apie faktiškai tiektą elektros energijos kiekį ir visą kitą kompensacijai apskaičiuoti reikalingą informaciją reikėtų siųsti atitinkamam (-iems) teikiant pagalbą dalyvaujančių valstybių narių kontaktiniam (-iems) asmeniui (-ims), kad abi valstybės galėtų atlikti galutinius kompensacijos skaičiavimus. Priklausomai nuo taikytos priemonės, informaciją gali suteikti PSO, STO, strateginio rezervo operatorius, tiekėjas arba PEERO. Kompensacijos apskaičiavimą galima pavesti kitam iš anksto nustatytam subjektui.

2.3.5. *Mokėjimo tvarka*

Pagrindinis principas – valstybės narės vidaus mokėjimams ir kompensacijoms (arba subalansavimo sandoriams) taikomos procedūros ir esami vaidmenys bei šios srities atsakomybė turėtų būti išlaikyti ir, kai įmanoma, taikomi kompensacinėms išmokoms už pagalbą tarp valstybių narių. Valstybių narių susitarimuose daugiausia dėmesio reikėtų skirti tam, kaip sujungti ar susieti šias esamas nacionalines sistemas. Dėl pagalbos pobūdžio gali reikėti nustatyti, kad galutinė finansinė atsakomybė tenka valstybei narei arba kompetentingai institucijai.

2.3.6. *Vaidmenys ir atsakomybės sritys. Kas kam moka ir kas organizuoja mokėjimus*

Jei pagalbą teikiančioje valstybėje narėje vis dar įmanoma taikyti savanoriškas paklausos valdymo priemones, reikia užtikrinti prieigą prie atitinkamos platformos ir galimybę naudotis ilgalaikiu tarpzoniniu pralaidumu. Tarpvalstybinis pirkėjas turėtų turėti galimybę atlikti mokėjimus tokiu pat būdu, kokiu už elektros energiją mokėtų vietos pirkėjas, atsižvelgiant į tai, koks būdas nustatytas elektros energijos balansavimo gairėse.

Jei įvedami tiekimo apribojimai, visas esamas pagalbą teikiančios valstybės narės teisės sistemas, mokėjimo procesus arba už mokėjimų tvarkymą atsakingas institucijas galima panaudoti arba, prireikus, pritaikyti kompensacijų iš kaimyninės šalies mokėjimams atlikti.

Galutinis pagalbos gavėjas yra vartotojas, kuriam tiekiama elektros energija. Apribojus elektros energijos tiekimą, neapsaugoto vartotojo, kuriam tiekimas apribotas, elektros energijos tiekėjas turėtų būti tikras, kad mokėjimai vyks nepertraukiamai, atsižvelgiant į pagalbos mastą. Šie atsiskaitymai turėtų būti atliekami pagal valstybės narės kompensavimo programą. Potencialius vaidmenis ir atsakomybės sritis galima paskirstyti, kaip aprašyta 1.5 punkte.

2.3.7. *Mokėjimo proceso aprašymas ir etapai*

Priklausomai nuo to, kokios yra sistemos ir kaip valstybės narės susitarė dėl sąsajos tarp jų, sutartas procedūras reikia įtraukti į susitarimus.

Kai sprendžiant finansinius klausimus dalyvauja valstybės narės (visų pirma stebi, tikrina ir perduoda prašymus po to, kai elektros energija buvo tiekiama kaip pagalba), atitinkamas pagalbą teikiančios valstybės narės subjektas apskaičiuoja kompensacijos sumą pagal suteiktą elektros energijos kiekį, sutartus išlaidų elementus ir sutartą skaičiavimo metodą ir atitinkamam pagalbos prašančios valstybės narės subjektui pateikia prašymą ją apmokėti. Tada pagalbos prašanti valstybė narė patvirtina, kad paslauga gauta, patikrina skaičiavimus ir, jei neturi prieštaravimų, sumoka iki sutarto termino. Finansiniai procesai valstybėse narėse, kaip antai kompensacijos paskirstymas arba kompensacijos už pagalbą priskyrimas, vykdomi laikantis nacionalinių taisyklių (pvz., jos gali būti taikomos tiesiogiai pagalbą siūlančiam subjektui arba subjektui, kuriam tiekimas apribotas, arba bendrai paskirstomos visiems vartotojams).

Kompensacijos už pagalbą apskaičiavimo, tikrinimo ir mokėjimo terminus reikėtų įtraukti į susitarimus. Tas pats pasakytina apie taikytiną teisę ir ginčų sprendimo galimybes kilus ginčui dėl pagalbos mechanizmo naudojimo.

3. ISVADA

Priėmus Reglamentą dėl pasirengimo valdyti riziką, politinis noras, kad valstybės narės viena kitai teiktų pagalbą, tapo realybe. Be to, reglamente pagalbos statusas pakeliamas nuo nacionaliniu lygmeniu taikomos koncepcijos iki visos ES masto viešojo saugumo ir asmenų saugumo koncepcijos. Siekiant užtikrinti viešąjį saugumą ir asmenų saugumą, juo nustatomos plataus masto teisės ir pareigos, kuriomis elektros energijos vartotojams, kurie turi teisę būti specialiai saugomi nuo atjungimo, užtikrinamas saugus ir nepertraukiamas elektros energijos tiekimas. Šiame dokumente pateiktose gairėse nurodyta daug įvairių variantų, kaip galima užtikrinti pagalbos mechanizmo veikimą, tačiau valstybėms narėms paliekama laisvė pasirinkti joms geriausiai tinkančius sprendimus.